

Nové projekty na podporu mestského životného prostredia

Regionálne environmentálne centrum pre krajiny strednej a východnej Európy (REC) je neziskovou organizáciou s poslaním napomáhať riešiť problémy životného prostredia. REC Slovensko realizuje projekty v oblasti udržateľného rozvoja, tvorby a ochrany krajiny a životného prostredia v sídlach, zmiernenia klimatických zmien v mestskom prostredí, rozvoja udržateľného turizmu, environmentálnej výchovy. V rokoch 2008 až 2011 zrealizuje viacero medzinárodných projektov zaoberajúcich sa ochranou a tvorbou krajiny a životného prostredia v sídlach (UrbSpace, GRaBS a Capital of biodiversity). Spoločným cieľom týchto projektov je podpora ochrany prírodných prvkov v urbanizovaných oblastiach. Projekty by tak mohli prispieť k naplňaniu

hých mestách je jadro mesta obkolesené sice fyzicky oddelenými novými štvrtami – novými mestami, tieto sú však nefunkčne prepojené na jadro mesta. S týmto priamo úmerne rastie neustále sa zvyšujúci podiel dopravy, osobitne automobilovej, ako aj strata biodiverzity a fragmentácia prírodného prostredia. Negatívne trendy, okrem neúmerneho rozširovania miest, sú badateľné v rámci samotnej štruktúry miest. Preferovaním ekonomických a iných záujmov dochádza k zmenšovaniu prírodných prvkov a verejných priestorov. Biodiverzita v mestách a jej ochrana má nesmerný význam v súvislosti aj s nastupujúcimi negatívnymi vplyvmi klimatických zmien na životné prostredie v slovenských mestách. Podľa posledných správ a odhadov sa v súčasnosti stav biodiverzity znižuje v celosvetovom meradle ako nikdy predtým.

Ukážka udržateľného urbanizmu. Vodný prvok v obytnom prostredí štvrte Västra Hamnen v meste Malmö (Švédsko) plní nielen estetickú funkciu, ale zároveň napomáha zlepšovať miestnu mikroklimu

Pozitívny príklad urbanizmu, ktorého výsledkom je príjemné obytné prostredie. Predzáhradky, verejné priestory a blízkosť lesa vytvára zo štvrťi Vauban vo Freiburgu (Nemecko) atraktívne miesto pre bývanie

cieľov Dohovoru o biologickej diverzite, Európskeho dohovoru o krajine, ako aj k naplňaniu ďalších politik EÚ ako sú Environmentálny akčný program a Tematická stratégia EÚ o mestskom životnom prostredí. Mestskej krajine, ktorá je v popredí riešenia predkladaných projektov, sa pozornosť venuje nielen z pohľadu jej ochrany, ale aj z pohľadu zapojenia verejnosti a v neposlednom rade dôležitosť výmeny skúseností a informácií.

Súčasný stav

V súčasnosti žije 75 % Európanov v mestách (na Slovensku 56,5 %). Koncentrácia obyvateľstva v mestách prináša so sebou viacero problémov. Neustále a neúmerne rozširovanie miest do krajiny zmazáva predtým jasné hranice medzi mestom a jeho okolím, prírodné zázemie mesta mizne pod tlakom ekonomických aktivít. V mno-

kladným celkovým rozpočtom 2.400 000 € Tento cieľ sa dosiahne pomocou týchto aktivít:

- Vytvorenie spoločnej stratégie a nástrojov tvorby kvalitných urbánnych priestorov so zapojením verejnosti s pomocou participatívneho plánovania a zároveň so

Posledné desaťročia začínajú byť jasným dôkazom globálneho otepľovania a klimatických zmien spojených s mnohými negatívnymi javmi. V mestách sa začínajú prejavovať neznesiteľné podmienky, ohrozujúce život obyvateľov, spôsobené vysokými teplotami v letnom období. Okrem toho, sociálna polarizácia a exklúzia vedie k zvýšenému stupňu kultúrno-politických konfliktov, násilia a kriminality. V tejto súvislosti nadobúdajú urbánne verejné priestory mimoriadne dôležitú úlohu. Majú priamy vplyv na to, ako miestni obyvatelia vnímajú prostredie, v ktorom žijú, ako sa vedia s ním identifikovať a ako uspokojujú sociálne funkcie. Urbánne verejné priestory môžu významne ovplyvniť ekonomický rozvoj miest a aj ich prosperitu.

Medzinárodné projekty REC Slovensko

1. Projekt Mestské priestory - zvýšenie atraktivity a kvality mestského prostredia (UrbSpace), www.urbanspaces.eu

V roku 2008 REC Slovensko nadviazalo na predchádzajúce skúsenosti z medzinárodných projektov a pripravilo projekt *Mestské priestory - zvýšenie atraktivity a kvality mestského prostredia* (UrbSpace). V značne konkurenčnom výberovom procese uspel projekt UrbSpace ako jeden z 29 postupujúcich projektov spomedzi 95 žiadateľov na financovanie z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF), programu Central Europe. Celkovo 13 partnerov z 8 členských štátov EÚ (Talianska, Slovensko, Maďarsko, Rakúsko, Nemecko, Poľsko, Slovensko a Českej republiky) reprezentuje široké spektrum organizácií pôsobiach v mestskom prostredí. Hlavným cieľom tohto projektu je zlepšenie životného prostredia v mestách vo všeobecnosti, a to prostredníctvom zvýšenia kvality verejných priestorov. Projekt sa bude realizovať v rokoch 2008 - 2011 s predpo-

Urbanizácia mestskej krajiny. Masívne prebiehajúca výstavba nových obytných výškových domov v štvrti Dlhé diely v Bratislave. Neustálym znižovaním počtu zelených nezastavaných plôch stratilo toto územie meno dobrej, kvalitnej štvrte pre bývanie

- zohľadnením environmentálnych kritérií, dostupnosti pre všetkých a bezpečnosti,
- Overenie spoločnej stratégie a nástrojov tvorby kvalitných urbánnych priestorov v pilotných projektoch jednotlivých partnerov,
- Realizácia pilotných projektov - na Slovensku projekt obnovy verejného priestoru na Sídlisku II v Prešove.

Okrem toho, projekt bude napomáhať najväčšej novej výmene odborných znalostí a skúseností a transferu aktuálnych dobrých postupov obnovy mestských priestorov.

2. Projekt Hlavné mesto biodiverzity, www.udrzatelne-mesta.sk

V roku 2009 REC Slovensko začína s realizáciou medzinárodného projektu *Podpora ochrany prírody a biodiverzity v mestských oblastiach: hlavné mesto biodiverzity* financovaného čiastočne z programu EÚ LIFE+. Projekt sa okrem Slovenska realizuje v Nemecku, Poľsku, Maďarsku, Španielsku a vedúcim partnerom je nemecká organizácia Deutsche Umwelthilfe. Projekt sa bude realizovať v rokoch 2009 - 2011 s predpokladaným celkovým rozpočtom 1 695 832 €.

Výstavba nových obytných štvrtí prináša aj vznik nových verejných priestorov. Na obrázku nevhodne plánované a realizované riešenie verejného priestranstva bez zelene v štvrti Záhorská Bystrica v Bratislave

Hlavným cieľom projektu je podpora ochrany biodiverzity a prírodných prvkov v urbanizovaných oblastiach. Špecifické ciele projektu, ktoré sa budú realizovať pomocou uvedených aktivít, sú:

- podpora a motivácia mestských samospráv k ochrane prírody a biodiverzity cez súťaž *Hlavné mesto biodiverzity*. Táto súťaž sa bude paralelne uskutočňovať na Slovensku, v Nemecku, Poľsku, Maďarsku, Španielsku a bude slúžiť ako podklad pre budúce vyhlásenie tzv. Európskeho hlavného mesta biodiverzity;
- zvýšenie kapacít mestských samospráv v danej oblasti cez sériu školení a vydaní materiálov a webovej stránky Capital of biodiversity, ktorá sa bude tejto problematike venovať;
- spoločný monitoring stavu biodiverzity pomocou sady indikátorov a porovnanie tohto stavu v slovenských mestách navzájom a v ostatných mestách v krajinách zapojených do medzinárodného projektu (Nemecko, Poľsko, Maďarsko, Španielsko).

Plánované výstupy projektu:

- vyhlásenie národnej súťaže *Hlavné mesto biodiverzity*. Víťazi národných súťaží (zo Slovenska, Nemecka, Poľska, Maďarska a Španielska) postúpia do európskeho kola;

- workshopy a vydanie materiálov o ochrane biodiverzity v urbanizovanom prostredí;
- webová stránka v slovenskom jazyku o ochrane biodiverzity v mestských územiach;
- spracovanie „best practices“ s pozitívnymi príkladmi zo Slovenska;
- vypracovanie spoločného monitoringu stavu biodiverzity s pomocou sady indikátorov a porovnanie tohto stavu v slovenských mestách navzájom a v mestách krajín zapojených do medzinárodného projektu. Táto úloha bude realizovaná pod odborným vedením partnera projektu IUCN.

3. Projekt Adaptácia mestského prostredia, zelene a vodných prvkov s ohľadom na klimatické zmeny (GRaBS), www.grabs-eu.org
Príprava na negatívne dôsledky klimatických zmien v mestách sa ukazuje ako nevyhnutná nielen pre nás, ale hlavne pre ďalšie generácie. Projekt uspel v značne konkurenčnom výberovom procese, ako jeden z 35 odmenených projektov spomedzi 500 žiadateľov na financovanie z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, programu INTERREG IVC. Projekt začal vznikáť v roku 2007 z iniciatívy britskej Asociácie mestského a vidieckeho plánovania (Town and Country Planning Association), organizácie, ktorá predstavila iniciatívu britským miestnym a regionálnym

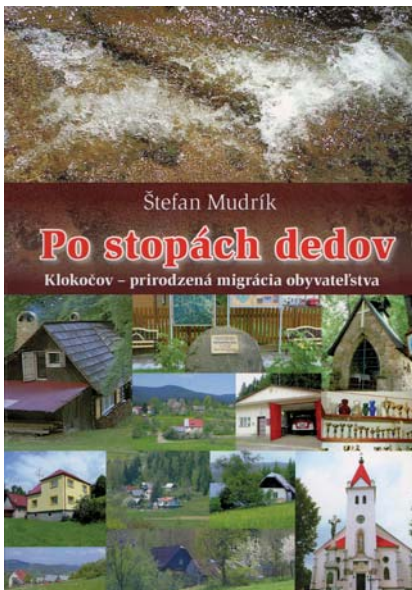
zastupiteľstvám a zároveň do projektu je zapojené široké spektrum organizácií z Grécka, Litvy, Rakúska, Talianska, Švédska, Slovenska a tiež z anglického Southamptonu a Manchesteru, spolu 14 partnerov z 8 členských krajín EÚ, s rozličnými skúsenosťami v danej oblasti a rozličnou úrovňou strategického plánovania. Projekt by mal umožniť veľmi žiaducu výmenu skúseností a vedomostí, ako aj transfer najlepších postupov pri adaptačnej stratégii medzi miestnymi a regionálnymi aktérmi. Prírodné prvky v urbanizovanom prostredí – antropogénna vegetácia (parky, záhrady, zelené strechy, stromoradia, sídlisková zeleň a pod.), prirodzená vegetácia (lesné a lúčne spoločenstvá pod.), vodné prvky zohrávajú veľmi významnú úlohu pri tvorbe kvalitného prostredia aj s ohľadom na klimatické vývojové scenáre v budúcnosti.

Príprava miest na dôsledky zmeny klímy prostredníctvom vypracovania modelového adaptačného plánu a vytvorenie on-line nástroja na vyhodnotenie rizík a zraniteľnosti mestského územia v súvislosti s negatívnymi vplyvmi klimatických zmien bude patriť k hlavným výstupom projektu.

Zuzana Hudeková, REC Slovensko, rec@changenet.sk,
www.rec.sk, www.zelen.sk

Foto: archív REC

Po stopách dedov v Klokočove a jeho okolí

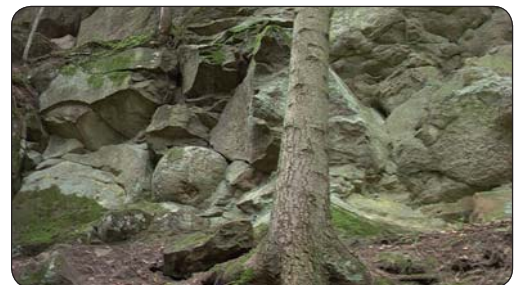
Blížil sa koniec zimy, keď celým Slovenskom preletela správa o enormnej nádielke snehu v kysuckej obci Klokočov. Mnohí sa pýtali: Kde to je? Iní sa pozreli do veľkého Turistického atlasu Slovenska a nemuseli v ňom ani veľa listovať, lebo vyniká v strede hneď prvej mapy na jeho prvej strane. Snehu pribúdalo a Klokočov sa postupne dostával do povedomia všetkých Slovákov. Jeho obetaví obyvatelia so starostom na čele zvädzali boj s prírodným živlom. Neraz sa objavili dokonca s úsmevom na televíznych obrazovkách. Nežiadali o pomoc, snažili sa zvládnuť bielu pohromu podľa vzoru ich dedov a pradedov. Odvážne a statočne, ako to bolo oddávna na Kysuciach zvykom. Práve v čase tejto kalamity sa mi dostala do rúk knižka *Po stopách dedov: Klokočov – prirodzená migrácia obyvateľstva*, ktorej autor Štefan Mudrik so širokou znalosťou tohto regiónu oboznamuje jej čitateľov

o jeho ľuďoch a ich environmente v historickom kontexte. Dozvedáme sa z nej, že názov Klokočov (Klokocsov) sa po prvýkrát objavuje v katastrálnych pozemkových knihách z roku 1856 – 1872, pričom bol odvodený buď od „klokoča“ – šumenia/klokotania vody, alebo od rastliny – klokoča perovitého (*Staphylea pinnata*), ktorý tu rastie na skalách a v lesoch. Získavame z nej zaujímavé informácie o priľahlých osadách – Rybárie, Kornica, Vrch Predmier, Hlavice, Hrubý Buk, Podjavorová a Riečky; o ich usadlostiach pomenovaných podľa rodín, ktoré ich založili a v mnohých prípadoch obývajú dodnes. Skutočne vytvárajú obraz o historických štruktúrach tejto prekrásnej horskej krajiny, o jej historickom vývoji a zmenách, ktorými prechádza. Migrácia ľudí (podľa autora aj ich priezviská) sa tu premieta aj do geografického názvoslovnia „jednotlivých plácov“, v publikácii bohaty obrazovo zdokumentovaných. Popis všetkých usadlostí a ich osadníkov možno považovať za pozoruhodný kultúrny prínos autora, ktorý vychádza z dlhoročného skúmania a poznania svojho domova – genia loci tohto miesta a kraja. Svoj vzťah k nemu hneď úvodom vyjadril slovami: „*Klokočov so svojou prírodou je pre mňa tým najkrajším Božím chrámom, najkrajšou pamiatkou. Obec je síce tvorená spoločenstvom ľudí, no v tomto prípade je tak úzko spätá s prírodou, že cudzí návštevník ostáva v úžase stáť.*“ Túto pravdu si môže každý overiť na vlastné oči, keď cez Klokočov vstúpi do CHKO Kysuce a navštívi ich kopanice, aspoň niektoré pláce, voňavé lesné porasty preniknuté snehými lúčmi alebo zahalené oparom, tienisté doliny s rievami, bralá a unikátne Klokočovské skalné gule. Pri uvítaní knižky do života za účasti vedúceho úradu Ministerstva životného prostredia SR Ing. Štefana Mazureka, generálnej riaditeľky sekcie legislatívy a starostlivosti o životné

prostredie JUDr. Natálie Liškayovej a generálnej riaditeľky sekcie kvality životného prostredia Ing. Pavla Tehlára boli spomenuté všetky uvedené hodnoty tohto kraja, ktoré si zaslužia pozornosť aj čitateľa *Enviro*magazínu. Len na jednu vec sa pri tomto symbolickom akte trochu zabudlo – v rámci prínosu, uznania tvorivosti a prezentácie Klokočova, priznať autorovi za priezvisko prímenie Klokočovský. Ak si prečítate jeho knižku, určite uznáte, že si toto čestné pomenovanie zasluží.

(lk)

Foto: Ing. Štefan Mudrik

Klokočovské skalné gule

Uvítanie knižky *Po stopách dedov* do života

